

БОНДАРЕНКОСвітлана Анатоліївна
lana.bond@ukr.net

УДК 330.322.3: 334.716

**АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ
УПРАВЛІННЯ, ЯК УМОВА ВІДНОВЛЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ
ВИНОРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА**к.е.н., старший науковий
співробітник, Інститут
проблем ринку та
економіко-екологічних
досліджень НАН України**ANTI-CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT
AS A CONDITION FOR RESTORING THE
FINANCIAL EQUILIBRIUM OF THE WINE-
MAKING ENTERPRISE****ДРОЗДОВА**Валерія Анатоліївна
78banka78@gmail.comк.е.н., доцент кафедри,
ОНАХТ

У статті обґрунтовано сутність фінансової рівноваги підприємства. Дослідження проведено на прикладі виноробного підприємства, проведено аналіз його фінансово-економічного стану, виявлено основні фактори кризових явищ та шляхи вирішення основних проблем. Пропонується використання інструментів антикризового фінансового управління для відновлення фінансової рівноваги підприємства.

В статье обосновано сущность финансового равновесия предприятия. Исследование проведено на примере винодельческого предприятия, проведен анализ его финансово-экономического состояния, выявлены основные факторы кризисных явлений и пути решения основных проблем. Предлагается использование инструментов антикризисного финансового управления для восстановления финансового равновесия предприятия.

The article substantiates the essence of the financial equilibrium of the enterprise. The research is conducted on the example of the winery, an analysis of its financial and economic status, the main factors of crisis phenomena and ways of solving the problems identified. It is proposed to use the tools of crisis financial management to restore the financial equilibrium of the enterprise.

Ключові слова: криза, фінансова рівновага підприємства, підприємство виноробної галузі, антикризове фінансове управління

Ключевые слова: кризис, финансовое равновесие предприятия, предприятия винодельческой отрасли, антикризисное финансовое управление

Keywords: crisis, financial equilibrium of the enterprise, enterprises of the wine industry, crisis management financial management

ВСТУП

Фінансова рівновага підприємства, будучи засобом збалансованості всієї фінансово-виробничої діяльності суб'єктів господарювання, визначається як одна з основних умов ефективності діяльності підприємства через формування системи оптимального фінансового співвідношення між дохідністю, ліквідністю і зростанням підприємства.

Концепцію системи антикризового фінансового управління викладено в роботах багатьох науковців, серед яких необхідно відзначити таких авторів як І.О. Бланк [1], О.О. Терещенко [2], А.В. Череп [3], В.Г. Белоліпецький [4] та інші. На думку більшості дослідників, концептуальною основою забезпечення стабільності функціонування підприємств в умовах динамічного економічного середовища, що несе ризики виникнення кризових явищ, має стати антикризове фінансове управління підприємством, що закладається в основу майбутньої антикризової програми щодо відновлення фінансової рівноваги у процесі розвитку.

Своєчасна і об'єктивна діагностика фінансово-економічного стану підприємства має велике значення, оскільки кожен власник повинен бачити потенційні

можливості збільшення прибутку підприємства, а їх можна виявити тільки своєчасно і об'єктивно проаналізувавши економічно-фінансовий стан підприємства. Аналіз фінансової звітності являється одним із інструментів управління підприємством.

Щодо поняття «рівновага в економіці» або «економічна рівновага» – консенсусу стосовно суті його не досягнуто досі. Так, Ю. Осіпов пов'язує фінансову рівновагу з ефективністю функціонування всієї економічної системи, при цьому указуючи на те, що рівновага протипоказана економіці, оскільки статика заважає ефективній організації економіки і ринку, їх розвитку. Тяжіння ж до рівноваги, рівності і статичності не тільки не виключається, а, навпаки, передбачається економічним відтворенням, функціонуванням ринку, оскільки за цим тяжінням існує можливість відтворення економічних суб'єктів і всієї економічної системи [5].

У виноробній промисловості нестабільність розвитку для підприємств є прямим наслідком неефективних виробничих процесів і неправильного управлінського впливу. Розвинена управлінська система, що включає ефективний антикризовий менеджмент, повинна сприяти поліпшенню продуктивності під-

приємств виноробної промисловості, забезпечити відновлення фінансової рівноваги, відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки та євроінтеграційних процесів. З огляду на це, розробка теоретичних, методичних та прикладних питань забезпечує реалізацію єдиного підходу вирішення сукупності проблем щодо антикризового фінансового управління підприємствами виноробної галузі як умови відновлення фінансової рівноваги у процесі розвитку, що й визначає актуальність даного дослідження.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій для підприємств виноробної галузі, спрямованих на удосконалення антикризового фінансового управління, як умови відновлення фінансової рівноваги у процесі розвитку підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною і методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання та фундаментальні положення антикризового менеджменту, праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені питанням антикризового фінансового управління щодо відновлення фінансової рівноваги у процесі розвитку підприємства, а також законодавчі і нормативні акти України. Для досягнення поставленої мети і завдань використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: узагальнення, порівняльного аналізу, логічного підходу, систематизації (для обґрунтування сутності понять: «криза», «фінансова рівновага», «антикризове фінансове управління»), дослідження факторів та умов виходу із кризи); економічного і статистичного аналізу (для аналізу статистичних даних діяльності підприємств виноробної галузі, динаміки змін відносних та абсолютних показників); графічні методи (для побудови

таблиць, рисунків, діаграм); методи комп'ютерної обробки економічної інформації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Якісні зміни у середовищі функціонування підприємств значною мірою визначаються структурно-функціональною залежністю від їх фінансової діяльності. Як відомо, досягнення безпечного функціонування на оперативно-тактичному рівні, здійснюється такими інструментами як оптимізація структури ресурсів, оптимізація структури капіталу, розробка цінової політики тощо, тобто забезпечення фінансової рівноваги підприємства безпосередньо здійснюється через управління прибутковістю, ліквідністю і ризиком [6].

Своєчасна і об'єктивна діагностика фінансово-економічного стану підприємства має велике значення, оскільки кожен власник повинен бачити потенційні можливості збільшення прибутку підприємства, а їх можна виявити тільки своєчасно і об'єктивно проаналізувавши економічно-фінансовий стан підприємства [7].

Фінансово-економічний стан підприємства, перш за все, оцінюється шляхом аналізу балансу. У балансі підприємства відображається склад ресурсів і джерела формування ресурсів. Впливають на можливість підприємства вести правильну, ефективну господарську діяльність співвідношення певних складових елементів активу і пасиву, а також взаємозв'язок між ними.

Дослідження проведене на базі виноробного підприємства, яке працює в Одеському регіоні ПрАТ «Одесавинпром». Для визначення аналізу динаміки та структури майна джерел формування капіталу підприємства ПрАТ «Одесавинпром» побудуємо табл. 1 на основі ф.№1 «Баланс» (за даними smida.gov.ua).

Таблиця 1

Вертикально-горизонтальний аналіз активу балансу ПрАТ «Одесавинпром» за 2014-2016 рр.

Показники	2014 рік		2015 рік		2016 рік		Темп приросту 2015/2014 %	Темп приросту 2016/2015, %
	тис. грн.	у % до ВБ	тис. грн.	у % до ВБ	тис. грн.	у % до ВБ		
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Необоротні активи всього, в тому числі:	43421	26,14	40549	23,43	48223	16,04	-6,61	+18,93
- нематеріальні активи	1107	0,66	666	0,38	2647	0,88	-39,84	↑ у 4 р
- незавершені капітальні інвестиції	1123	0,68	687	0,40	1037	0,34	-38,82	+50,95
- основні засоби	34992	21,06	38323	22,14	43666	14,53	+9,52	+13,94
- інші фінансові інвестиції	873	0,53	873		873			
- довгострокова дебіторська заборгованість	5326	3,21	0	0	0	0	0	0
2 Оборотні активи, в т.ч.:	122709	73,86	132538	76,6	252388	83,96	+8,01	+90,43
2.1 Запаси всього	58501	35,21	73429	42,42	136269	45,33	+25,52	+85,58
- виробничі запаси	47851	28,80	62514	36,12	103783	34,52	+30,64	+66,02
- незавершене виробництво	1587	0,96	388	0,22	713	0,24	-75,55	+83,76
- готова продукція	7424	4,47	8985	5,19	11003	3,66	+21,03	+22,46
- товари	1639	0,99	1542	0,89	20770	6,91	-5,92	↑ у 13,5 р
2.2 Дебіторська заборгованість	57283	34,48	56005	32,36	95766	31,86	-2,23	+1,71
- в т.ч. за продукцію, товари, роботи	51881	31,23	46094	26,63	94379	31,40	-11,15	↑ у 2 р

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
За розрахунками	4238	2,55	8959	5,18	13256	4,41	↑ у 2 р	+47,96
-за виданими авнсами	2780	1,67	7761	4,48	12104	4,03	↑ у 2,8 р	+55,95
-з бюджетом	1458	0,88	1198	0,69	1152	0,38	-17,83	-3,84
у тому числі з податку на прибуток	1358	0,82	1149	0,66	1149	0,38	-15,39	0,00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1164	0,70	952	0,55	1387	0,46	-18,21	+45,69
2.3 Грошові кошти	262	0,16	4248	2,45	1410	0,47	↑ у 16,2 р	-66,81
Витрати майбутніх періодів	72	0,00	119	0,00	968	0,32	+65,28	
2.4. Інші оборотні активи	365	0,22	861	0,50	5424	1,80	↑ у 8,2 р	↑ у 6,3 р
ВСЬОГО АКТИВИ	166130	100	173087	100	300611	100	+4,19	+73,68

Аналіз змісту та динаміки статей активу підприємства за період 2014-2016 рр. дозволяє зробити висновки:

– загальна вартість активів підприємства у динаміці зростає у 2015 р. на 4,19 %, порівняно з 2014 р., а в 2016 р. – на 73,68%, порівняно з 2015 р.; в підсумку зростання вартості активів за 2 роки склало 134481 тис. грн. або 73,68 %, що свідчить про зростання майнового потенціалу підприємства та значне поліпшення фінансового становища, порівняно з 2014 і 2015 рр.;

– в структурі необоротних активів підприємства незначну долю займають такі статті як: нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, хоча і спостерігається незначна позитивна динаміка, починаючи з 2015 р.. Відповідно до специфіки діяльності, відсутні й такі специфічні статті як біологічні активи та інвестиційна нерухомість;

– в підсумку за 3 роки темп приросту оборотних активів склав 90,43 %, що значно вище темпу приросту необоротних активів – 18,93 % та свідчить про підвищення мобільності активів підприємства.

Отже, різке зростання вартості активів у 2016 р. було обумовлене зростанням запасів (на 85,58%), зростає незавершене виробництво (на 83,76 %), запаси в товарах зростають у 13,5 разів, що є свідченням недостатності маркетингової діяльності підприємства та є наслідком втрати звичних ринків збуту для виноробного підприємства. Нажаль, маємо зростання обсягів дебіторської заборгованості у 2 рази за продукцію, товари, роботи, що спричинено, в свою чергу, збутом продукції під реалізацію. Ця ситуація є типовою для нинішнього стану вітчизняного ринку виноробства, оскільки усі виробники потерпають від нехватки коштів. За статтею грошових коштів сума складає менше 1% від валюти балансу (ВБ).

Результати структурно-динамічного аналізу пасиву підприємства наведені у таблиці 2. Аналіз змісту та динаміки статей пасиву балансу ПрАТ «Одесавинпром» дозволяє зробити висновки:

– власний капітал на протязі досліджуваного періоду має негативне значення, що обумовлено непокритими збитками;

– позикові кошти підприємства формуються за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень, підприємство мало довгострокові кредити банку ще у 2014 р., а вже, починаючи з 2015 р., кредит було пога-

шено. Поточні зобов'язання перевищують валюту балансу у 2014 р. на 12,41%, у 2015 на 51,07%, у 2016 р. 21,60 %; в основному, поточні зобов'язання представлені статтею короткострокові кредити банків (63,83% у 2014 р., 43,17% у 2015 р., 23,28% у 2016 р.); стаття кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги також має значну долю у ВБ (36,34% у 2014 р., 49,97% у 2015 р., 59,30% у 2016 р.), в меншій мірі – поточні зобов'язання за розрахунками. За 3 роки темп приросту поточних зобов'язань і забезпечень склав 39,80 %, при цьому кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги зросла майже в 2 рази, що свідчить про недостатність коштів для розрахунку по поточним зобов'язанням. Крім того, майже у 9 разів зросли інші поточні зобов'язання у 2015 р., у 2016 р. зменшились на 18,69. Поточні зобов'язання за 3 роки знизились на 69,33 %. Таким чином, у підсумку за 3 роки:

– темп зменшення власного капіталу склав -26,54 %, в той же час темп приросту позикового капіталу склав 39,80 %, що свідчить про нестабільний стан фінансової автономії підприємства з тенденцією до поглиблення кризи неплатоспроможності.

В цілому, зміни у складі та вартості пасивів можна назвати негативними, так як зростання валюти балансом за пасивом за 3 роки було зумовлено на 134481 тис. грн. або 73,68 % – за рахунок зростання поточних зобов'язань і забезпечень.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про їх відносну пропорційність за обсягами сукупної заборгованості. Спостерігається активне сальдо заборгованості, що є позитивним явищем, хоча є тенденція до зниження коефіцієнта співвідношення.

Це є типовим для теперішнього розвитку виноробного підприємства. Отримані дані вказують на недостатній рівень управлінської роботи, яка пов'язана з формуванням та погашенням дебіторської заборгованості, на необхідність впровадження і використання більш досконалих шляхів, форм і методів щодо впливу на дебіторську заборгованість.

Підводячи підсумки структурно-динамічного аналізу балансу ПрАТ «Одесавинпром», а також загальної оцінки майна та джерел його фінансування можна зазначити таке:

– структура та динаміка активу підприємства є незадовільною, з вираженою тенденцією до зниження рівня мобільності та ліквідності активів; негативним

явищем є зниження вартості грошових коштів;

– динаміка пасиву підприємства також є негативною, так як спостерігається тенденція зростання позикових коштів у фінансуванні, зниження власного капіталу, значна доля непокритих збитків; негативним є високий рівень кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та недостатній рівень концентрації власного капіталу.

Аналіз платоспроможності та ліквідності. Ліквідність підприємства означає його можливість своєчасно та в повному обсязі погасити поточні обов'язки, швидко та з мінімальним рівнем фінансових втрат перетворивши наявні поточні активи в грошові кошти. Показники ліквідності ПрАТ «Одесавінпром» наведено у табл. 3.

Як видно з даних розрахунків, майже всі показники ліквідності за аналізований період знаходяться нижче нормативу, зменшення яких пов'язане із зменшенням залишків грошових коштів та їх частки в балансі підприємства. Виключення складають лише показник швидкої ліквідності, значення якого збільшилось за рахунок росту короткострокових кредитів банку. Вважаючи на те, що показник платоспроможності (абсолютної ліквідності) не відповідає нормативному значенню, а показник загальної ліквідності у 2016 р. є значно нижчим за рекомендований оптимальний діапазон значень, на кінець 2016 р. підприємство можна вважати неліквідним. Воно не є спроможним вчасно погасити свої поточні зовнішні зобов'язання перед кредиторами.

Таблиця 2

Вертикально-горизонтальний аналіз пасиву балансу ПрАТ «Одесавінпром» за 2014-2016 рр.

Показники	2014 рік		2015 рік		2016 рік		Темп приросту 2015/2014, %	Темп приросту 2016/2015, %
	тис. грн.	у % до ВБ	тис. грн.	у % до ВБ	тис. грн.	у % до ВБ		
1 Власні кошти (власний капітал)	-57164	-34,41	-88402	-51,07	-64940	-21,60	+54,64	-26,54
- зареєстрований (пайовий) капітал	16403	9,87	16403	9,48	16403	5,46	0,00	0,00
- капітал у дооцінках	0	0,00	8319	4,81	8319	2,77	-	0,00
- додатковий капітал	1556	0,94	1556	0,90	1556	0,52	0,00	0,00
- резервний капітал	2033	1,22	2033	1,17	2033	0,67	0,00	0,00
- непокриті збитки	- 77156	-46,44	- 116713	-67,43	-93251	-31,01	+51,27	-20,10
2 Позиковий капітал всього, в тому числі:	223294	134,41	261489	151,07	365551	121,60	+17,11	+39,80
<i>2.1 Довгострокові зобов'язання</i>	36545	22,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
- довгострокові кредити банків	36545	22,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
<i>2.2 Поточні зобов'язання і забезпечення всього</i>	186749	112,41	261489	151,07	365551	121,60	+40,02	+39,80
Короткострокові кредити банків	106037	63,83	74729	43,17	69991	23,28	-29,53	-6,34
- кредиторська заборгованість	70269	42,30	98980	57,19	224385	74,64	+40,86	+126,70
- в т.ч., за товари, роботи, послуги	60369	36,34	86486	49,97	178250	59,30	+43,26	+106,10
- за розрахунками з бюджетом	7113	4,29	7713	4,46	11461	3,81	0,00	+48,59
- за розрахунками зі страхування	244	0,15	477	0,28	277	0,00	+95,49	-41,93
- за розрахунками з оплати праці	455	0,27	954	0,55	1037	0,34	+109,67	+8,70
- за одержаними авансами	2074	1,25	3336	1,93	33346	11,09	+60,85	↑ у 10 р
- за розрахунками з учасниками	14	0,00	14	0,00	14	0,00	0,00	0,00
Поточні зобов'язання	739	0,44	401	0,23	123	0,00	-45,73	-69,33
Інші поточні зобов'язання	9607	5,78	87379	50,48	71052	23,64	↑ у 9 р	-18,69
ВСЬОГО ПАСИВИ	166130	100	173087	100	300611	100	+4,19	+73,68

Таблиця 3

Оцінка ліквідності ПрАТ «Одесавинпром»

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Зміна за 2015-2014р. +/-	Зміна за 2016-2015р. +/-
Власний капітал	-57164	-88402	-64940	-31238	+23462
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	-0,820	-0,972	-0,443	-0,152	+0,531
Коефіцієнт покриття	0,660	0,510	0,690	-0,150	+0,180
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,021	0,003	0,019	-0,018
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,339	0,226	0,318	-0,113	+0,092
Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності	0,968	0,508	0,691	-0,460	+0,183
Чистий оборотний капітал	-64040	-128951	-113163	-64911	+15788

Оскільки власний оборотний капітал має від'ємне значення, можна стверджувати, що на підприємстві власних коштів для вкладення в поточні (ліквідні) активи не вистачає або вони взагалі відсутні і підприємство працює за рахунок короткострокових зобов'язань.

Така негативна динаміка фінансового стану ПрАТ «Одесавинпром» стала наслідком, перш за все, різкого зменшення власних коштів та власного оборотного капіталу за рахунок суттєвого зменшення чистої виручки на 1 грн. вартості майна (оборотності активів) та збитковості діяльності. Динаміка коефіцієнта швидкої і поточної ліквідності свідчить про формування несприятливої структури оборотних активів заводу та недотримання їх оптимальних співвідношень із поточними зобов'язаннями, сформованими за відповідними строками покриття. За умов подовження таких тенденцій у майбутньому підприємству загрожує ризик неспроможності вчасно погасити боргові зобов'язання перед контрагентами, що вимагає посилення контролю з боку керівництва підприємства за дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни та проведення ревізії (за необхідності – реструктуризації) боргів перед кредиторами, з одного боку, а з іншого – тих самих дій по відношенню до оборотних коштів на предмет виявлення серед них неліквідних (зайвих, не використовуваних) елементів.

Можна зробити висновок про низьку ефективність діяльності підприємства протягом 2014-2016 рр. (в сукупності).

Аналіз складу пасивів показав, що підприємства, в основному, працюють на заємному капіталі. Загалом, в структурі фінансування оборотного капіталу підприємств виноробної галузі переважають позикові джерела фінансування. Такий підхід до фінансування оборотного капіталу вважаємо досить ризикованим, оскільки навіть постійна його частина фінансується короткостроковими позиковими ресурсами. Протягом досліджуваного періоду в середньому по аналізованому підприємстві питома вага власного капіталу у структурі джерел фінансування оборотного капіталу мала тенденцію до зниження.

Специфікою виноробної галузі є висока питома вага постійної частини оборотного капіталу, тому такий підхід до його фінансування є невиправданим та ризикованим з точки зору забезпечення платоспроможності. Як показав аналіз підприємства виноробної галузі,

найбільшу питому вагу у структурі фінансування оборотного капіталу займають короткострокові зобов'язання – в середньому за аналізований період склали більш ніж 60%. А це є свідченням досить ризикової структури фінансування, адже виробничий цикл у виноробній галузі є тривалим і потребує довгострокових ресурсів фінансування.

Загальний фінансовий стан підприємства є критичний і тому є потреба у визначенні фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, зі ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів. Фінансова стійкість характеризує стабільність діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Аналіз фінансової стійкості дозволяє оцінити раціональність структури капіталу з позиції збереження фінансової незалежності, платоспроможності та кредитоспроможності, виявити граничні межі змін різноманітних джерел фінансування. Показники фінансової стійкості здатні показати рівень можливого ризику банкрутства підприємства у зв'язку з використанням позикових фінансових ресурсів.

З аналізу складу і структури джерел формування активів – власного капіталу, видно, що виноробні підприємства використовують різні шляхи для підвищення своєї фінансової стабільності. Так, ПрАТ «Одесавинпром» на протязі усього досліджуваного періоду мало лише непокрите збитки.

Крім того, кризовий або передкризовий стан підприємств підтвердили результати визначення ступеню фінансової стійкості, для оцінки якої було використано такі показники:

$\pm E_c$ – надлишок (+) або недолік (-) власних оборотних коштів для створення запасів і компенсації витрат господарської діяльності підприємства;

$\pm E_m$ – надлишок (+) або недолік (-) власних оборотних засобів (коштів), середньо- і довгострокових кредитів і позик;

$\pm E_n$ – надлишок (+) або недолік (-) загального обсягу оборотних коштів.

Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування. Вони розраховуються за такими формулами:

$$\pm E_c = E_c - Z, \quad (1)$$

$$\pm E_m = (E_c + K_m) - Z, \quad (2)$$

$$\pm E_n = (E_c + K_m + K_t) - Z, \quad (3)$$

де Z – сума запасів і витрат;

E_c – сума власних оборотних коштів підприємства;

E_m – сума власних оборотних і довгострокових позикових джерел;

E_n – загальна величина основних джерел формування запасів

K_m – середньострокові і довгострокові кредити і позики;

K_t – короткострокові кредити і позики.

Залежно від значень оціночних показників, видаляють 5 сфер фінансової стійкості (або сфер ризику). Їх можна зіставити із п'ятьма рівнями фінансової безпеки: абсолютна, нормальна, нестабільна, критична і кризова безпека.

Абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека відповідає випадку, коли діяльність підприємства забезпечують власні оборотні кошти:

$$\pm E_c \geq 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0, \quad (4)$$

Нормальна фінансова стійкість і нормальна безпека діагностуються для випадку, коли підприємство забезпечують власні джерела формування запасів і

покриття витрат:

$$\pm E_c \approx 0, \pm E_m \approx 0, \pm E_n \approx 0, \quad (5)$$

Нестабільні фінансовий стан і рівень безпеки діагностується для випадку, коли підприємству недостатньо власних оборотних коштів, і воно наближається до потреби у середньострокових і довгострокових позиках і кредитах:

$$\pm E_c < 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0, \quad (6)$$

Критичний фінансовий стан і критичний рівень безпеки діагностується для випадку, коли підприємство для фінансування своєї діяльності наближається до постійної потреби у короткострокових кредитах:

$$\pm E_c < 0, \pm E_m < 0, \pm E_n \geq 0, \quad (7)$$

Кризовий стан і кризовий рівень безпеки діагностується для випадку, коли підприємство не забезпечує фінансування своєї діяльності ніякими засобами, наближаючись до банкрутства:

$$\pm E_c < 0, \pm E_m < 0, \pm E_n < 0, \quad (8)$$

За результатами оцінки рівня фінансової стійкості (табл. 4) встановлено, що досліджуване підприємство знаходились в кризовому стані, тобто йому катастрофічно не вистачало джерел фінансування.

Таблиця 4

Оцінка рівня фінансової стійкості виноробного підприємства ПрАТ «Одесавинпром» у 2014-2016 рр.

Показники	Роки		
	2014	2015	2016
Наявність власних оборотних коштів, E_c	-100585	-128951	-113163
Величина власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел E_m	-122541	-202380	-249432
Загальна величина основних джерел формування запасів E_n	64208	59109	116119
$\pm E_c = E_c - Z$	-159086	-202380	-249432
$\pm E_m = (E_c + K_m) - Z$	-122541	-202380	-249432
$\pm E_n = (E_c + K_m + K_t) - Z$	64208	59109	116119
Тип фінансової стійкості	Криза	Криза	Криза

Оскільки власний оборотний капітал має від'ємне значення, можна стверджувати, що на підприємстві власних коштів для вкладення в поточні (ліквідні) активи не вистачає або вони взагалі відсутні і підприємство працює за рахунок короткострокових зобов'язань.

Розглядаючи динаміку змін на підприємстві, можна узагальнити, що далеко не всі показники змінилися на краще.

Дані аналізу указують на те, що підприємство втратило фінансову незалежність, а фінансова ситуація є кризовою. Беручи до уваги усі ці фактори, доцільно оцінити ймовірність банкрутства.

Для підтвердження схильності до банкрутства проведено аналіз на основі багатофакторної моделі Е. Альтмана [1]. Для розрахунку скористаємося п'ятифакторною моделлю Альтмана:

$$Z = 1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + X_5, \quad (9)$$

де X_1 – оборотний капітал до суми активів підприємства. Показник оцінює суму чистих ліквідних активів підприємства по відношенню до сукупних активів;

X_2 – нерозподілений прибуток до суми активів

підприємства, відображає рівень фінансового важеля підприємства;

X_3 – прибуток до оподаткування до загальної вартості активів. Показник відображає ефективність операційної діяльності підприємства;

X_4 – ринкова вартість власного капіталу / бухгалтерська (балансова) вартість всіх зобов'язань;

X_5 – обсяг продажів до загальної величини активів підприємства характеризує рентабельність активів підприємства.

В результаті підрахунку Z – показника для конкретного підприємства робиться висновок:

Якщо $Z < 1,81$ – ймовірність банкрутства становить від 80 до 100%;

Якщо $Z = 1,81-2,77$ – середня ймовірність краху компанії від 35 до 50%;

Якщо $Z = 2,77-2,99$ – ймовірність банкрутства не велика від 15 до 20%;

Якщо $Z > 2,99$ – ситуація на підприємстві стабільна, ризик неплатоспроможності протягом найближчих двох років зовсім незначний.

Розрахунки представлені у таблиці 5.

Таблиця 5

**Прогнозування ймовірності банкрутства виноробного підприємства ПрАТ «Одесавинпром»
у 2014-2016 рр.**

Показники	Роки		
	2014	2015	2016
X ₁	0,739	0,766	0,840
X ₂	-0,464	-0,674	-0,310
X ₃	-0,423	-0,229	0,078
X ₄	-0,256	-0,338	-0,178
X ₅	1,042	1,871	1,755
Z	-0,270	0,883	2,480
Прогнозована ймовірність банкрутства	дуже висока	дуже висока	середня

Протягом всього досліджуваного періоду досліджуване виноробне підприємство ПрАТ «Одесавинпром» мало дуже високу і середню (у 2016 р.) ймовірність банкрутства.

Загалом це пов'язано з комплексом проблем, пов'язаних як з факторами внутрішнього середовища підприємства, так і з динамічними змінами, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Таким чином, в даний час підприємства виноробної галузі стикаються з такими проблемами, як низька ліквідність і платоспроможність, нестача обігових і власних коштів, висока залежність від позикових джерел, тому набула актуальності проблема пошуку шляхів і засобів підвищення безпеки функціонування підприємства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансова рівновага – одна з основних умов, що визначає ефективність діяльності підприємства через формування системи оптимального фінансового співвідношення між дохідністю, ліквідністю і зростанням підприємства. Концептуальним моментом у формуванні механізму фінансової рівноваги є такий стан економічної системи, коли в процесі функціонування, яке характеризується нестійким поглибленням у суперечностях векторів дохідності, ліквідності та зростанням підприємства забезпечується його збалансованість та безпека функціонування.

Систематизація поглядів науковців дала змогу зробити висновок, що криза підприємства – це такий стан порушення параметрів «життєздатності», який закономірно виникає на різних етапах життєвого циклу підприємства, супроводжується невідповідністю вимогам зовнішнього середовища, несе загрозу для можливостей функціонування та економічного розвитку через незалежні від діяльності підприємства зовнішні причини та залежні внутрішні причини, такі як відсутність якісної системи антикризового управління, її неефективне застосування, помилковість та непрофесійність управлінських дій. Авторське бачення розуміння економічної сутності поняття «криза підприємства» полягає у наголошенні не тільки на циклічності виникнення кризи і на тому, які наслідки несе за собою криза, а й на тому, які причини її появи. Сутність економічної кризи проявляється у перевиробництві товарів відносно платоспроможного сукупного попиту, в масовому банкрутстві фірм, зростанні безробіття та інших соціально-економічних потрясіннях. Під антикризовим треба розуміти управління, здатне запобігати або пом'якшувати кризові

ситуації у виробничо-господарській діяльності, а також утримувати функціонування підприємства в режимі виживання в період кризи і виходити з кризового стану з мінімальними втратами. Специфіка цілей і завдань менеджменту криз зумовлюється принципом невизначеності кризової ситуації, відповідно до якої такі параметри, як витрати на подолання кризи, кількісна оцінка бажаного результату і терміни досягнення окреслених цілей тісно взаємозалежні. Стратегічні рішення, спрямовані на запобігання кризи, повинні бути прийняті і реалізовані на ранніх стадіях управління, коли процес руху до кризи ще не набув кумулятивного характеру, і тому ще не став незворотним. Ранні сигнали про виникнення несприятливих тенденцій можуть виявитися недостовірними, тому недостатня увага до них може викликати несприятливі стратегічно важливі наслідки для підприємства.

У процесі аналізу фінансової кризи, необхідно розрізняти фактори, причини і симптоми кризи. Для ПрАТ «Одесавинпром» як підприємства виноробної галузі характерним є порівняно довгий цикл виробництва (обробка виноматеріалів та їх підготовка до виробництва, технологічний процес витримки вина). Тривалий виробничий цикл підвищує залежність підприємств від джерел фінансування, оскільки зберігання запасів матеріалів, обслуговування незавершеного виробництва вимагають значних витрат. В процесі дослідження встановлено, що вихідні грошові потоки однієї групи виноробних підприємств є вхідними для іншої, що наочно відображено в моделі кругообігу грошових потоків. З цього приводу доцільно виділити фактори формування грошових потоків виноробних підприємств: сезонність, залежність від стадії операційного циклу, взаємозалежність та взаємоформування.

Якість управління фінансовими ризиками характеризує наявність власного оборотного капіталу, проте даний показник має від'ємне значення, тобто підприємство не має в розпорядженні власних оборотних коштів для забезпечення своєї діяльності. Таким чином, фінансове планування на тактичному рівні через управління різними напрямками фінансової політики здійснюється недостатньо ефективно. На досліджуваному підприємстві виноробної промисловості спостерігається нестабільність у надходженнях та видатках грошових коштів, де на збільшення надходжень впливає такий фактор, як збільшення поточних зобов'язань.

Науковою новизною даного дослідження є види-

лення ключових факторів ризику втрати фінансової стійкості підприємства на основі діагностики його фінансово-економічного стану.

Напрямами подальших наукових пошуків стане розробка інструментарію формування механізмів антикризового фінансового управління підприємствами виноробної галузі з урахуванням: 1) фінансового потенціалу підприємства, 2) стадії діагностованої кризи підприємства з виділенням ключових факторів впливу та 3) ступеня відхилення фінансової рівноваги підприємства від еталонної моделі.

Список використаних джерел

1. Бланк І.О. Фінансове забезпечення розвитку підприємств : монографія / І.О.Бланк. – К.: КНТЕУ, 2011. – 342 с.
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003, - с. 252.
3. Череп А.В. Теоретико-методичні та прикладні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки: монографія / ред.: А.В. Череп; ДВНЗ «Запорізь. нац. ун-т». – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 309 с.
4. Белолипецкий В.Г. Финансовое равновесие в условиях рыночной трансформации экономики (тема диссертации и автореферата по ВАК 08.00.10, 08.00.05, доктор экономических наук Белолипецкий, Василий Георгиевич). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/finansovoe-ravnovesie-v-usloviyakh-rynochnoi-transformatsii-ekonomiki-rossii>
5. Осипов Ю.М. Теория хозяйства: учебник. – В 3-х т. / Ю.М. Осипов. – М.: Изд-во Моск. ун-та. – 1995. – Т. 1. – 470 с.
6. Богомолов В.А. Экономическая безопасность: учеб. пособие / В.А. Богомолов. – М.: Экзамен, 2009. – 285 с.
7. Бондаренко С.А. Стійкий інноваційний розвиток промислового підприємства: антикризові механізми забезпечення : монографія // С.А. Бондаренко. – Харків: вид-во «ПромАрт», 2017. – 607 с.